

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ РІЗНОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

МІТОВА О. О., к. фіз. вих., доцент

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

ЗНАЧУЩІСТЬ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗНАНЬ ПРО КОНТРОЛЬ У КОМАНДНИХ СПОРТИВНИХ ІГРАХ

Анотація. У роботі виявлено, що формування цілісної системи знань щодо контролю в командних спортивних іграх для оптимізації управління процесом багаторічної підготовки є актуальним напрямком наукових досліджень у зв'язку з сучасними тенденціями розвитку спортивних ігор.

Ключові слова: контроль, командні спортивні ігри.

Вступ. Дослідження наукових публікацій та спостереження змагань високого рівня свідчать, що сучасні командні спортивні ігри характеризуються загальними тенденціями розвитку, а саме:

- інтенсифікацією динаміки гри та тренувальних навантажень, викликаних необхідністю збільшення кількості ігрових дій в одиницю часу, а в зв'язку з цим і відповідного формування спеціальних кондицій;

- інтелектуалізацією – значним підвищенням визначної ролі розумових здібностей, швидкості й точності оперативного мислення, здатності гравців розуміти хід гри та передбачати (прогнозувати) її подальший розвиток; невинним зростанням виконавчої майстерності, що проявляється яскравіше за все у підвищенні ефективності змагальної діяльності;

- універсалізацією – поєднанням підвищення специфічної ігрової майстерності з розширенням діапазону ігрової діяльності;

- «стрибокподібністю» розвитку, який визначається таким положенням діалектики розвитку, як «боротьба протилежностей», та законом «переходу від кількості до якості», при чому чинниками, що впливають на рівень розвитку ігор, є рівень атлетичної підготовленості й техніко-тактичної майстерності, зміни у правилах ігор, динамічне протистояння нападу та захисту як провідних складових гри;

- ранньою спеціалізацією – зменшенням віку початку занять спортивними іграми з 9–11 до 6–7 років;

- відсутністю гендерних відмінностей у правилах ігор, не зважаючи на наявність специфічних рис, притаманних жіночому спорту;

- спираючись на ідеологію професійних ліг (НБА, НХЛ та ін.);

- зростанням популярності на Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських іграх та Всесвітніх іграх ветеранів [2; 3].

Зазначені вище тенденції мають резерви цілісного або часткового наукового обґрунтування й підкреслюють значущість вдосконалення існуючої системи контролю як важливої складової в управлінні процесом багаторічної підготовки спортсменів у командних видах спорту.

Сучасна система управління і контролю підготовки спортсменів повинна спиратися на методологію інтегративних підходів, а також на можливості суміжних дисциплін, які дозволять забезпечити таку систематизацію знань, яка відрізнялася б функціональною повнотою та внутрішньою несуперечливістю [1].

Принципово важливим моментом інтеграції знань при формуванні системи контролю підготовки спортсменів, що визначає її цілісність та перспективи практичної реалізації, є наявність всього обсягу органічно взаємозалежних знань, необхідних тренеру в процесі управління підготовкою спортсменів. Відсутність будь-якого елемента знань або взаємозв'язку між різними елементами негативно позначається на можливості практичної реалізації всього масиву знань [4].

Ефективність вдосконалення системи контролю залежить від урахування та аналізу накопиченого практичного досвіду та теоретичних знань в олімпійському спорті в цілому та в командних видах спорту, безпосередньо, що й обумовило актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження: розглянути значущість контролю в командних спортивних іграх на основі сучасних наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених.

Задачі дослідження:

1. Проаналізувати сучасні тенденції розвитку командних спортивних ігор.

2. Проаналізувати значущість контролю в командних спортивних іграх на основі сучасних наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених.

Матеріал і методи дослідження: методи теоретичного аналізу, синтезу та узагальнення

інформації; узагальнення досвіду практичної роботи щодо системи контролю в олімпійському спорті та командних спортивних іграх.

Результати дослідження. Останнє десятиріччя характеризується чисельною кількістю наукових праць, що розкривають різні аспекти системи підготовки спортсменів у ігрових видах спорту, які прямо або опосередковано присвячені різним складовим системи контролю:

- контролю та управлінню підготовкою команд високої кваліфікації присвячені роботи (Г. Лісенчук, 2003; J. Bangsbo, V. Peitersen, 2004; В. Шамардін, 2013; Е. Дорошенко, 2014);

- оцінці, моделюванню та прогнозуванню (Р. Сушко, 2011; В. Губа, 2012; В. Костюкевич, 2012; С. Перцухов, 2013; В. Циганок, 2012; І. Стасюк, 2014);

- відбору та орієнтації й комплексній оцінці при відборі дітей до занять спортивними іграми (Л. Волков, 2004; А. Ніколич, Ю. Параносіч, 1990; В. Губа, С. Фомін, С. Чернов, 2009; М. Безмилов, 2010; Т. Павлова, 2011; О. Шинкарук, 2011–2015);

- індивідуалізації підготовки (В. Шапошникова, 2008; Ж. Козіна, 2010; С. Латишев, 2014; В. М. Корягін, 2014);

- контролю технічної підготовленості (Л. Б. Костикова, 2000–2012; Vuceta, M. Mondoni, A. Avakumovic, L. Killik, 2000; С. Журід, 2007; С. Коваль, 2010; Баррел Пайе, Патрик Пайе, 2008; А. Золотарев, 2009; Н. Кудяшев, 2011; J. M. M. Spencer, 2011; В. Матяш, 2013; В. Пасько, 2015);

- контролю спеціальних фізичних якостей спортсменів, що займаються спортивними іграми (А. Власов, 2004; В. Ніколаєнко, 2007; Н. Нестеренко, 2013; Муаяд Маклоуф, 2014);

- контролю психологічних особливостей, взаємовідносин в команді та соціального статусу гравців у командних спортивних іграх (М. Anshel, 1990; F. Carron, 1993; Бузнік, 2006; В. І. Воронова, 2007, С. Є. Шутова, 2000, Т.Г.Артеменко, 2010, М. Г. Самойлов, 2005-2014, Д. Казаков, 2014; О. Голець, 2014);

- контролю особливостей жіночого організму в командних спортивних іграх (Л. Г. Шахліна, 2001–2014; Т. В. Вознюк, 2005; О. Маслова, 2010; Р. О. Сушко, 2011; І. В. Собко, 2014).

Особливості контролю тренувального та змагального навантаження в спортивних іграх представлено у роботах М. А. Годик, А. П. Скородумової, 2010. Вченими (Г. В. Коробейниковим, 2005-2014; Ж. Л. Козіною, 2010; С. С. Єрмаковим, 2010; В. С. Лизогубом, 2010) розроблено аспекти психофізіологічного контролю в олімпійському спорті. В. І. Вороновою, 2007; С. Є. Шутовою, 2000; Т. Г. Артеменком, 2010; М. Г. Самойловим, 2005–2014; присвячено багато уваги контролю психологічних особистісних якостей як чинника успішності змагальної діяльності. М. А. Носко, 2007, В. О. Кашубою, 2009–2012, В. Кудімовим, 2006; обґрунтовано застосування комп'ютерних технологій для біомеханічного контролю та вдосконалення процесу контролю фізичної та технічної підготовленості спортсменів. І. Глазиріним, А. Базілевським із співав., 2011; Ж. Козіною, 2010; І. Собко, 2014; розроблено комп'ютерні програми щодо контролю тактичного мислення у гравців у спортивних іграх.

З впровадженням інноваційних комп'ютерних технологій (спеціально розроблених комп'ютерних програм Data Volley – волейбол, SmatStat, Fiba-LiveStats – баскетбол та ін.) у контроль змагальної діяльності у спортивних іграх – цей метод контролю у командах високої кваліфікації став основним у використанні, є швидким у переробці інформації та зручним для тренерів й науковців, які мають статистику для детального аналізу техніко-тактичних дій, що виконуються під час матчу. Результати аналізу змагальної діяльності представлено у роботах чисельної кількості науковців (В. М. Корягін, 1996, 2002, 2010, 2015; Ю. Портнов, 1997; С. Г. Кушнірюк, 2003; А. Г. Лісенчук, 2004; Л. Ю. Поплавський, 2004; Є. Кудряшов, 2005; С. С. Єрмаков, 2009; Ж. Л. Козіна, 2010; І. Г. Максименко, 2010; О. В. Борисова, 2011; Р. О. Сушко, 2011–2014; В. М. Костюкевич 2006, 2012; В. П. Зайцев, В. А. Марченко із співав., 2013; В. М. Шамардін, 2013; Е. Ю. Дорошенко, 2014; М. М. Безмилов 2010–2015; В. В. Василенко, 2006; Р. О. Сушко, 2013; Л. Слуцький, 2009; А. Лексаков, 2010; В. Циганок, 2014; В. Ігнат'єва, О. Роменська, А. Усенко, 2012; Ш. Імратов, 2013 та ін.).

Висновки. У ході аналізу наукових праць виявлено, що характерними ознаками, які повинні підпадати під контроль у командних спортивних іграх, з урахуванням вікових відмінностей й залежно від ігрового амплуа, є: показники техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності; рухова діяльність протягом гри (кількість переміщень, стрибків, прискорень та ін.); рівень технічної, фізичної (загальної та спеціальної), тактичної, теоретичної, психологічної видів підготовленості; обсяг та інтенсивність тренувального та змагального навантаження; рівень взаємовідносин та соціального статусу гравців в команді; особливості жіночого організму; антропометричні показники фізичного розвитку; стан функціональних систем; психофізіологічні особливості.

Зроблений аналіз наукових даних з питань контролю у командних спортивних іграх свідчить про те, що великий масив наукових знань не об'єднаний у цілісну систему, в якій органічно взаємопов'язані контроль з етапами багаторічної підготовки; періодами річного циклу; рівнем

кваліфікації, віковими особливостями спортсменів; ігровими амплуа та соціальним статусом у команді.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, щоб на основі теоретичного аналізу та експериментальних досліджень сформувати цілісну систему знань щодо контролю в командних спортивних іграх для оптимізації управління процесом багаторічної підготовки.

Список використаної літератури:

1. Годик М. А., *Комплексный контроль в спортивных играх* / М. А. Годик, А. П. Скородумова. – М. : Советский спорт, 2010. – 330 с.
2. Дорошенко Э. Ю. *Управление технико-тактической деятельностью в командных спортивных играх [монография]* / Э. Ю. Дорошенко. – Запорожье, 2013. – 436 с.
3. Мітова О. О. *Проблеми контролю в сучасних командних спортивних іграх* / О. О. Мітова // *Спортивний вісник Придніпров'я. Науково-практичний журнал*. – Дніпропетровськ : ДДФКіС. – № 2. – 2015. – С. 166–171.
4. Платонов В. Н. *Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения* / В. Н. Платонов – К. : Олимпийская литература, 2004. – 806 с.